

Перглер Т. И. Понятие и природа политической нации.

В статье политическая нация рассматривается как важный элемент государства в период утверждения независимости в Украине.

Ключевые слова: человек, нация, политическая нация, культура, воспитание, государство.

Pergler T. I. The concept and the nature of the political nation.

The paper political nation is considered an important element of the state in the period of the establishment of independence in Ukraine.

Keywords: people, nation, political nation, culture, education, state.

Ващенко О. О.

“ЦІННІСНЕ НАПОВНЕННЯ” ПОЛІТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ ТА КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ ЯК ЧИННИК СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

У статті підкреслено, що аналіз феномену політичної культури як мети політичної соціалізації особистості дає змогу акцентувати і дослідити нерозривний взаємозв'язок та динамічну взаємообумовленість феноменологічно-культурних та соціально-політичних характеристик життєдіяльності суспільства, яке знаходиться в стадії історично-ціннісної та світоглядно-орієнтаційної трансформації.

Ключові слова: Людина, політика, культура, соціалізація, свідомість, політична культура, трансформаційне суспільство.

Однією з ключових основ, смислоціннісним та феноменологічним фундаментом демократичної трансформації має бути відповідний рівень і тип суспільної свідомості, спрямований на засвоєння людиною демократично-правових цінностей, смислів, процедур та орієнтирів. Без формування та розвитку такого типу політичної свідомості неможливими будуть будь-які інституційні, нормотворчі, державотворчі перетворення в напрямку формування сильного національного громадянського суспільства та правової української держави.

Мета статті – визначити аксіологічну складову політичної свідомості та культури особистості як чинника суспільних трансформацій.

“Демократія починається не з урядів, а з самих людей. Здійснюючи суспільну модернізацію, поряд з реформуванням

державного адміністративного апарату, оновленням законодавства потрібно домагатися змін у політичній свідомості людей, вкорінення в ній відповідного демократичному суспільству смислу свободи, права та відповідальності, поширення конституційної освіченості, культури і цивілізованого домагання задоволення законних інтересів” [1, 63]. Розвиток політичної свідомості, яка б характеризувалася б такими показниками, можливий лише на основі функціонування ефективних механізмів активної політичної соціалізації особистості, що також віддзеркалює системотворчу сутність взаємодії таких феноменів, як політична культура, політична свідомість та політична соціалізація особистості.

Загалом, досліджуючи фактори становлення певного типу політичної культури в трансформаційному суспільстві, в тому числі і чинники політично-соціалізаційного характеру, важливо чітко аналізувати структурно-феноменологічні складові цього явища, що, в свою чергу, дасть змогу визначитися з можливими шляхами та механізмами виходу з тієї ціннісної та політично-культурної кризи, яка склалася в сучасному стихійному і неструктурованому політичному середовищі нашої країни. “Формування політичної культури в суспільстві значною мірою відбувається під впливом чинників, що належать до загальнокультурного процесу в ньому. Знання, визнання й цінування достоїнств і здобутків цивілізації (зокрема, таких, як суспільна злагода, права людини, свобода, соціальні гарантії тощо), поширення належного рівня моральності, художніх смаків, зрештою, освіченості (в т. ч. і політичної – знання державних норм і власних прав, демократичних процедур і способів здійснення тієї чи іншої політичної акції) впливають на такі суттєві параметри політичної культури, як толерантність, плюралізм, готовність до компромісу, формують певний стан громадянськості як законотручності, дотримання обов’язків, цінування прав і вимогливої критичності, зрештою, патріотизму” [2, 18]. Формування таких політично-системних ознак, а також особистісних властивостей політичної свідомості можливе лише за умов здійснення в рамках національного суспільства справжніх реформ щодо забезпечення демократично-правового середовища і механізмів політичної соціалізації кожного громадянина. З цього в черговий раз випливає одна з найважливіших тез нашого дослідження: феномени політичної соціалізації, політичної культури та політичної свідомості особистості є системно взаємопов’язаними і такими, що зрештою визначають можливості та реальність подальших демократизаційно-модернізаційних зрушень у рамках розвитку національного трансформаційного суспільства.

Саме структурно-функціональний аналіз феномену політичної культури як мети політичної соціалізації особистості дає змогу підкреслити і дослідити нерозривний взаємозв'язок та динамічну взаємообумовленість феноменологічно-культурних та соціально-політичних характеристик життєдіяльності суспільства, яке знаходиться в стадії історично-ціннісної та світоглядно-орієнтаційної трансформації. У цьому полягає значний соціально-філософський потенціал та глибокі реформаційно-демократизаційні можливості поставленої нами в цьому дослідженні проблеми. “Виділення структурних компонентів політичної культури дає можливість з'ясувати основні напрями її формування, серед яких: набуття політичних знань, поглядів та під впливом певних ціннісних орієнтацій трансформація їх в переконання; формування політичної свідомості, в основі якої – певні політичні традиції, історична пам'ять народу; залучення громадян до суспільно-політичного життя шляхом закріплення як традиційних, так і загальноновизнаних, цивілізованих норм політичної поведінки” [3, 8]. У трансформаційному суспільстві саме здатність політичної культури та політичної соціалізації фіксувати в рамках політичної свідомості суспільного та індивідуального рівня певний структуровано-осмислений комплекс норм і цінностей є надзвичайно важливою властивістю, адже вона може використовуватися як один з найефективніших механізмів подолання тієї стихії та безсистемності, які панують у соціально-політичному середовищі суспільства, яке знаходиться в стані посттоталітарної перебудови та реструктуризації.

Проблема ж формування нового змістовно-ціннісного наповнення політичної свідомості української національної громади є не просто вимогою часу чи реформаційною модою, але справжнім викликом, від подолання якого залежить подальший історично-культурний та соціально-політичний поступ нації, суспільства, держави. Становлення політичної свідомості демократично-правового характеру є нагальною вимогою сучасного розвитку нашого суспільства, ефективність та успішність виконання якої зрештою визначить подальшу долю нашого народу і держави. “Формування демократичної політичної свідомості громадян, набуття ними досвіду та навичок активної політичної поведінки, подолання існуючої фрагментарності історичної пам'яті і становлення на цій основі громадянської політичної культури набуває першорядного значення на шляху політичного розвитку України. Ці завдання мають вирішуватись конкретними шляхами загальної політичної соціалізації, політичного виховання та політичної освіти громадян” [4, 4]. Саме

політична соціалізація, а також освіта, просвітництво і виховання, спрямовані на формування у кожного українця відповідних громадянських чеснот, знань, цінностей і діяльнських умінь і навичок, спроможні утворювати передумови для формування політичної свідомості, необхідної для ефективної реалізації демократичних перетворень, на основі яких Україна має стати країною з європейського типу співпрацею між громадянським суспільством і правовою державою.

Важливою складовою політичної свідомості нації, народу, громадянина є ті соціокультурні орієнтири і цінності, які є основою життя і розвитку національного суспільства як носія унікальності суб'єкта загальноцивілізаційного розвитку та культурного поступу людства. Таким чином політична свідомість є не тільки структурним елементом політичної культури суспільства чи особистості, але й феноменологічним підґрунтям національного та загальнопланетарного соціокультурного розвитку. “Політична культура будь-якого суспільства базується на певній системі цінностей. Сформовані під впливом різних чинників, у тому числі і під впливом національної культури суспільства, ці цінності втілюються в свідомість людей, визначають загальний лад їх думок відносно політичної влади, політичного устрою, майбутнього країни, визначають політичну культуру як таку. Тому політичні цінності можна визначити, як гранично загальні орієнтири та ідеали суспільства в політичній сфері, а також політично значущі для даного суспільства соціальні явища, що фіксуються в свідомості людей, і представляють характерну особливість їх загальної життєдіяльності” [5, 8]. Політична ж свідомість як акумулятор політичних цінностей є тим енергетично-рушійним джерелом, завдяки якому певні ціннісно-сміслові комплекси реалізуються в політичному житті і середовищі на основі творчо-діяльнської активності суб'єктів політичної свідомості і дії, що зрештою перетворюється на ключові суспільні сили, які сприяють раціоналізації, структуризації та інноваційному розвитку будь-якої політичної системи.

Однак не лише ціннісно-феноменологічна складова політичної культури є її рушійно-енергетичним джерелом розвитку. Значну роль у розвитку політичної культури особистості як ключової мети політичної соціалізації відіграють політичні почуття, які є невід'ємним атрибутом соціально-політичного життя суспільства. У трансформаційному ж суспільстві, яке є достатньо слабко раціоналізованим на основі чітких ціннісно-сміслових установок, одне з головних місць посідають саме “афективні орієнтації, які

конструюються на основі почуттів і емоцій, викликаних різними політичними об'єктами. Люди, як правило, оцінюють те, що відбувається в політиці, із суб'єктивної точки зору (за шкалою “добре – погано для мене особисто”), і на основі цих оцінок формується ставлення до політичної події. Афективний складник політичної культури в сучасному суспільстві, очевидно, часто може займати домінантне становище, тим більше, коли говоримо про культуру електоральну, так звані біфуркації якої відбуваються під час виборчих кампаній, інформаційних сплесків, агітаційної кампанії. Тобто, можна вважати, що рівень афективних орієнтацій в електоральній культурі у декілька разів перевищує рівень когнітивних, що спричинено загальною атмосферою виборів. Через це неадекватне сприйняття виборчої реальності, викривленої засобами масової інформації, породжує велику кількість політичних міфів та “зручної” інформації (саме так і можна пояснити чутки, міфи, а також дію “чорного PR”, фальшивих листівок), у якій зацікавлені не тільки політики, а й самі громадяни (це підтверджує “всенародна” любов до виявів масової культури, до таблоїдних видань, це вічне “хліба й видовищ” тощо). Однак ці процеси є багаторівневими, і не можна однозначно судити про рівень домінування масового й елітарного, не можна проектувати вплив таких міфів, бо сильною протидією їм може стати лідерська харизма або й методи антикризового менеджменту” [6, 571]. Таким чином політична соціалізація є процесом, який занурює особистість у надскладне середовище соціально-політичного життя, яке містить далеко не лише раціоналізовано-ціннісні явища, що підкреслює важливість дослідження в структурі політичної культури і такого її невід'ємного атрибуту, як політичні почуття, що несуть на собі тягар реагування на безліч стихійних та нерациональних впливів політичної реальності на політичну свідомість особистості.

Ще одним атрибутом політичної культури, надзвичайно важливим для системної реалізації свідомісно-почуттєвих конструкцій, є політична воля, завдяки якій здійснюється найголовніша функція політичної культури як мети політичної соціалізації особистості – самореалізація людини як суб'єкта політичної дійсності. Вітчизняна дослідниця І. Алексєнко розглядає політичну самореалізацію як складний феномен, який забезпечується через подвійний вплив соціально-психологічних та політичних чинників. Так, з одного боку, політична самореалізація є виявом позитивної соціально-політичної активності особи, а тому є необхідною умовою розвитку як окремого індивіда, так і суспільства в цілому. З іншого боку, перебіг сучасних політичних процесів сприяє формуванню нового типу особистості –

особистості, яка прагне самореалізації в усіх царинах суспільних відносин, для якої незалежність є самоцінністю, а включення в політику – чинником забезпечення власної незалежності. За цих умов політична активність особи є усвідомленою необхідністю її соціального буття [7, 167]. Отже, потреба у політичній самореалізації має тісний взаємозв'язок з політичною волею. Зазначена потреба, на нашу думку, є своєрідним індикатором, який чітко вказує на сформованість у особи комплексу якостей соціопсихологічного характеру, який і визначають як політичну волю. Як атрибут політичної культури, політична воля здійснює одну з ключових функцій в процесі політичної соціалізації особистості, забезпечуючи цей процес духовно-вольовим та психологічним підґрунтям, яке необхідне для реалізації тих конструктів та феноменів, що транслюються через політичну свідомість у соціально-політичну дійсність.

У трансформаційному суспільстві, коли невизначеними є ключові ціннісні орієнтири соціально-політичного розвитку, а основною тенденцією є стихійність суб'єктивних і об'єктивних впливів, саме вольові якості особистості є засобом самореалізації в нестійкому, ціннісно-змінюваному та стихійному середовищі. “Політична воля за такого розуміння ролі і значення особистості в соціальному та політичному житті суспільства стає однією з найважливіших характеристик індивіда як політичного актора. Політична воля може розглядатися в якості однієї зі складових соціальної структури особистості” [8, 202]. А також політична воля постає як один з ключових енергетичних елементів інтеграції суспільства, нації, громади тощо. Тільки значні вольові зусилля, зрештою, можуть сприяти виходу українського суспільства з трансформаційної кризи та становлення його в якості повноцінної політичної цілісності, якою є сучасна європейська нація.

Досліджуючи ж цілісну природу політичної культури суспільства та особистості, яка народжується в процесі політичної соціалізації, важливо відзначити, що реалізація політично-вольових зусиль можлива лише на ґрунті сформованості феноменологічно-ідеальних комплексів, що лежать в основі політичної свідомості людини і соціуму. Коли ж такі комплекси нестійкі та перманентно змінні, як це відбувається. Зокрема, в посттоталітарному трансформаційному суспільстві, “нестійкість волі корелює з невизначеністю соціального ідеалу. Трагедійна напруженість сучасної ситуації якраз і полягає в тому, що автономна особистість ще не відкрита в собі кожним і не визнана в інших всіма як основа

громадянського життя” [9, 13]. Отже, головним завданням сучасного інтелектуального прошарку в нашому суспільстві є виховання у громадян міцного переконання в тому, що їх спільні вольові зусилля можуть досягати реальних результатів навіть у боротьбі із засиллям бюрократії, корупції, державницького насильства тощо. Це завдання є надзвичайно складним, особливо в умовах реальної соціально-політичної ситуації, яка своєю фрагментованістю, непевністю і постійними порушеннями прав громадян активно сприяє соціальній пасивності і байдужості. Долати таку ситуацію можливо лише за чіткого усвідомлення та постійного дослідження взаємозв'язку феноменів політичної соціалізації, політичної культури та її атрибутів: політичної свідомості, політичних почуттів та політичної волі.

Зрештою, необхідно на концептуально-теоретичному рівні підкреслити те, що основні атрибути політичної культури, які ми досліджуємо (політична свідомість, політичні почуття, політична воля), формуються не відсторонено та абстрактно, а лише на основі тієї історично-політичної реальності, які існує на кожному конкретному етапі розвитку кожного конкретного суспільства, що особливо актуалізує дослідження цих атрибутів у зв'язку з проблематикою політичної соціалізації особистості в трансформаційні моменти існування української нації. “Людина стає свідомою в залежності від того, наскільки вона здатна пізнати політичний аспект влади. В ній формуються відчуття, які відповідають існуючому феномену влади. Якщо вона підвладна тирану, тоталітарній системі, то це формує спочатку покору і відчуття безвихідності, а потім здатність змінити дану форму життя, яка перетворювала її на непомітну масу, конформовану до дійсності. Стан політичної апатії не може бути постійним. Пройдуть роки, десятиліття, віки (для історії це і не так багато) і особистість стане здатною протистояти насильству над особою, ця здатність посилюється озлобленістю, жорстокістю, що породжує влада, яка пригнічує. Така діалектика національної боротьби за самостійність XVII століття, епохи революцій 17-19 років XX століття в Україні і на сучасному етапі. Хоча озлобленість, жорстокість і набирають кожен раз іншу окраску, що відповідає рівню цивілізації. Якщо особистість або певне соціальне об'єднання людей стикаються з демократичною владою на засадах справедливості, то породжується комплекс гуманних принципів спільної життєдіяльності, але вони також знаходяться в повній залежності від загального рівня цивілізації” [10, 11]. Перед соціально-гуманітарною ж наукою сьогодні постає завдання теоретичної розробки такого балансу між трансформаційно-політичною реальністю та гуманістично-

демократичними принципами, на основі якого Україна як цілісна нація спроможна була б утверджувати серед своїх громадян цінності демократії і права, толерантності та відповідальності, інтелектуальної та моральної чесності і компетентності.

На ключових суб'єктів соціально-політичного розвитку сучасної України покладається сьогодні історична відповідальність за створення сприятливих соціально-гуманітарних передумов для формування таких атрибутів політичної культури, які б забезпечили середовище для активної політичної соціалізації особистості та її самореалізації як ключового суб'єкта громадянсько-політичної діяльності. "Саме сьогодні перед нашим суспільством стоїть головний виклик – який шлях оберуть основні суб'єкти соціально-політичного функціонування щодо формування цінностей, орієнтирів та ідеалів, які визнають пріоритетними для людини трансформаційного суспільства в сфері її політичної свідомості і поведінки" [11, 530].

Вивчивши ключові ознаки та взаємозв'язки політичної свідомості, політичних почуттів і політичної волі як атрибутів політичної культури особистості, можемо зробити висновок про те, що саме в цілісному комплексі феноменів, які дано людині в процесі активної політичної соціалізації, полягає можливість самореалізації особистості як активного суб'єкта політики, громадянина, складової політичної цілісності, яка зветься українською нацією.

Цілісність та взаємопов'язаність таких атрибутів політичної культури, як політична свідомість, політичні почуття та політична воля, мають значний потенціал подолання кризових явищ трансформаційного періоду розвитку нашого суспільства і держави, але виключно за умови їх реалізації у формі активної соціалізаційної політичної діяльності кожного громадянина. У цьому аспекті нашого дослідження надзвичайно важливою та актуальною проблемою є дослідження феномену політичної участі як основи формування політичної культури в процесі соціалізації особистості. Політична участь та політична діяльність у своїй активній формі є своєрідним результатом процесу політичної адаптації та соціалізації, в якому проявляється рівень досягнутої особистістю, громадою, суспільством політичної культури, а також виявляється той потенціал людини і громадянського суспільства, який може бути докладений до розвитку національного поступу та державотворчих процесів в умовах суспільної трансформації. "Сьогодні постають нові реалії нашої державності, завданням яких є збудувати українську національну державу, і в цьому нам допоможе процес соціалізації особистості. Адже соціалізація – це процес формування людської особистості на

основі навчання та виховання, засвоєння нею соціальних ролей, суспільного та власного досвіду. Через соціалізацію забезпечується спадкоємність історичного розвитку. Процес соціалізації здійснюється як засвоєння індивідом надбань культури певної людяності. В основі механізму соціалізації знаходиться активна творча діяльність людини, а в нашому випадку громадянина, завдяки якому відбувається включення її в політичне та громадське життя суспільства, формування соціальних зв'язків, засвоєння загальних способів практичної діяльності, виникнення свідомості та самосвідомості, здатність орієнтуватися у суспільних подіях. Зважаючи на те, що соціалізація є процесом самореалізації індивіда, вона буде тим успішнішою, чим активнішою буде участь індивіда у суспільних та громадсько-політичних справах” [12, 195]. Таким чином, політична участь і активність є водночас і телеологічною установкою, і необхідною основою формування політичної культури в процесі соціалізації особистості, що зумовлює актуальність дослідження цього феномену.

Насамперед феномен політичної участі як основи формування політичної культури в процесі соціалізації людини є одним з ключових структурно-визначальних елементів для особистісної самоідентифікації та самореалізації кожного з нас як громадянина, тобто носія і реалізатора певного комплексу ідеалів, цінностей, смислів і чеснот. Політична і громадянська участь є процесом самоздійснення особистості, тобто одним з ключових факторів гуманізації соціально-політичних відносин. “Громадянська участь проявляється в набутті більшого контролю над власним життям і у відмові бути об’єктом маніпуляцій з боку “прихованих засобів переконання” споживацького суспільства. Ми не безсилі, кожна людина здатна робити вибір” [13, 64]. Така установка може дозволити в суспільстві, що знаходиться на стадії посттоталітарної трансформації, якнайактивніше використати значний людський потенціал, достатньо потужний в українському соціумі, з метою успішної та ефективної реалізації модернізаційних реформ, спрямованих на становлення демократично-правового типу політичної культури, системи інститутів та застосовуваних у суспільному, громадському та державному управлінні процедур та форм участі.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Жадан І.* Політична культура та проблеми громадянської освіти в Україні. Аналітичний звіт / І. Жадан, С. Кисельов, О. Кисельова, С. Рябов. – К. : Тандем, 2004. – 80 с.
2. *Кисельов С.* Політична культура в контексті загальнокультурного процесу України / С. Кисельов, С. Рябов // Магістерум. Політичні студії. – К. : Видавничий дім “Києво-Могилянська академія”, 2008. – Випуск 31. – С. 5-19.
3. *Карнаух А. А.* Становлення політичної культури молоді в умовах демократизації сучасного українського суспільства. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук : 23.00.03 – політична культура та ідеологія / Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – К., 2006. – 21 с.
4. *Конончук М. В.* Політична культура українського суспільства як чинник його демократизації. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук. Спеціальність : 23.00.03 – політична культура та ідеологія / Мар’яна Конончук. – К., 2008. – 16 с.
5. *Корж С. А.* Фрагментарна політична культура як вияв перехідного періоду розвитку українського суспільства. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук. Спеціальність : 23.00.03 – політична культура та ідеологія. – К., 2009. – 20 с.
6. *Курняк О. А.* Політична культура як соціокультурний феномен: поняття та структура // Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць / гол. ред. В. М. Вашкевич. – К. : ВІР УАН, 2011. – Випуск 44. – С. 569-576.
7. *Алексеев І. В.* Личность. Политика. Управление. – К. : Знання України, 2001. – 191 с.
8. *Смірнова В. О.* Феномен політичної волі у контексті політологічного аналізу особистості // Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв: Щоквартальний науковий журнал. – К. : Міленіум, 2011. – № 3. – С. 201-205.
9. *Максимов С. І.* Українська правова культура: ціннісний вимір // Правова культура і громадянське суспільство в Україні: стан і перспективи розвитку : матеріали міжнародної наукової конференції, м. Харків, 12 жовтня 2007 р. / редкол. : Ю. П. Битяк, І. В. Яковюк, Г. В. Чапала. – Х. : Право, 2007. – С. 11-13.
10. *Деркач Ж. В.* Політична культура як інтегральна характеристика процесу формування і розбудови держави. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук. Спеціальність : 23.00.02 – політичні інститути і процеси. – Харків, 1999. – 20 с.
11. *Циркін І. М.* Основні функції політичної культури трансформаційного суспільства // Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць / гол. ред. В. М. Вашкевич. – К. : ВІР УАН, 2012. – Випуск 56 (№ 1). – С. 526-534.
12. *Поліщук О. С.* Ціннісний орієнтир соціалізації особистості як громадянина України // Гілея (науковий вісник) : збірник наукових праць / гол. ред. В. М. Вашкевич. – К., 2009. – Випуск 18. – С. 194-203.

13. *Барбур И.* Этика в век технологии. – М.: Библейско-богословский институт св. апостола Андрея, 2001. – 382 с.
14. *Акименко І. М.* Виховання політичної культури молоді // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Психологічні науки. – Чернігів: ЧДПУ ім. Т. Г. Шевченка, 2009. – Випуск 74, том 1. – С. 4-7.
15. *Акінішева І. П.* Сутність та зміст поняття громадянської соціалізації як невід’ємної складової політичної соціалізації // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. – 2012, березень. – № 5 (240), частина II. – С. 40-44.
16. *Андрієнко О. В.* Особистість у світоглядній системі координат демократичного суспільства // Наука. Релігія. Суспільство. Науковий журнал. – 2010. – № 1. – С. 3-7.
17. *Афонін Е. А.* Громадська участь у творенні та здійсненні державної політики / Е. Афонін, Л. Гонюкова, Р. Войтович. – К.: Центр сприяння інституційному розвитку державної служби, 2006. – 160 с.
18. *Барбер Б.* Сильна демократія: політика учасницького типу // Демократія: Антологія. – К.: Смолоскип, 2005. – С. 254-262.
19. *Бєбик В. М.* Політологія для політика і громадянина: монографія. – К.: МАУП, 2003. – 424 с.
20. *Березенська О. М.* Соціалізація особистості як основа формування і втілення системи політичних цінностей на національній основі // Збірник наукових праць “Політологічні студії” / редкол.: В. В. Нечитайло (відп. ред.) та ін. – Кам’янець-Подільський: Кам’янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2011. – Вип. 2. – С. 205-215.
21. *Бойчук О.* Теоретичні засади процесу соціалізації з позиції державної політики розвитку громадської активності молоді // Державне управління та місцеве самоврядування. Збірник наукових праць. – 2010. – Випуск 2 (5). – С. 37-44.
22. *Головин Н. А.* Теоретико-методологические основы исследования политической социализации. – СПб.: Изд-во С.-Петербур. ун-та, 2004. – 288 с.
23. *Горбатенко В. П.* Громадянська освіта як чинник гуманізації суспільства // Доба. Науково-методичний часопис з історичної та громадянської освіти. – 2002. – № 3. – С. 2-5.
24. *Дмитренко М. А.* Формування політичної культури особистості в умовах трансформаційного суспільства (політологічний аналіз). Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук. Спеціальність: 23.00.03 – політична культура та ідеологія. – К., 2005. – 21 с.
25. *Каретна О. О.* Політична активність молоді як умова соціально-політичних трансформацій в Україні // Актуальні проблеми політики: збірник наукових праць. – Одеса: Національний університет “Одеська

- юридична академія”; Південноукраїнський центр гендерних проблем, 2012. – Випуск 44. – С. 254-265.
26. *Костиця І. О.* Сучасні політико-ідеологічні пріоритети управління культурою в Україні : навчальний посібник. – К., 2011. – 160 с.
 27. *Кострюков С.* Культура і влада: проблема взаємодії: (соціально-філософський аналіз). – Знання України, 2009. – 355 с.
 28. *Малькевич А. А.* Политическая социализация: основные теоретические подходы // Общество. Среда. Развитие. Научно-теоретический журнал. – 2010. – № 2. – С. 83-87.
 29. *Мельник В. О.* Політична культура як чинник формування громадянського суспільства в Україні. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук. Спеціальність : 23.00.03 – політична культура та ідеологія. – К., 2008. – 20 с.
 30. *Оленич С.* Місце і роль соціальних інститутів сучасного українського суспільства в процесі становлення молоді // Проблеми гуманітарних наук. Збірник наукових праць ДДПУ. Серія: Філософія. – Дрогобич : ДДПУ ім. І. Франка, 2009. – Випуск 23. – С. 157-172.
 31. *Остапенко М. А.* Політична культура суспільства : навчальний посібник. – К. : МАУП, 2008. – 96 с.
 32. *Пазенок В.* Національна гідність як цінність культури // Віче. – 2002. – № 8. – С. 69-71.
 33. *Півнева Л.* Політична і популярна культури як предмет політологічного аналізу // Політичний менеджмент: Український науковий журнал. – 2006. – № 6. – С. 74-82.
 34. *Плоский К.* Участь молоді у розвитку місцевої демократії в Україні: проблеми та перспективи // Український соціум. – 2005. – № 1 (6). – С. 101-111.
 35. *Поліщук І. О.* Поняття та структура політичної культури // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Сер. “Питання політології”. – 2009. – № 861, вип. 15. – С. 202-210.
 36. *Проскуріна О. О.* Формування політичної культури українського суспільства: проблеми і перспективи розвитку. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук. Спеціальність : 23.00.03 – політична культура та ідеологія. – К., 2001. – 19 с.
 37. *Семенченко Ф. Г.* Визначальні фактори трансформації політичних цінностей сучасного українського суспільства // Наукові праці: Науково-методичний журнал. – Том 130. Випуск 117. Державне управління. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2010. – С. 97-102.
 38. Социологический энциклопедический словарь / ред.-коорд. *Г. В. Осипов.* – М. : Издательская группа ИНФРА, 1998. – 344 с.
 39. *Стежко Ю. Г.* Виховання громадянськості: “учасницька демократія” як форма політичної соціалізації // Інтелект. Особистість. Цивілізація: Тематичний збірник наукових праць із соціально-філософських проблем. – Вип. 8. – Донецьк : ДонНУЕТ, 2010. – С. 172-182.

40. *Щедрова Г. П.* Громадянське суспільство, правова держава і політична свідомість громадян. – К. : ІСДО, 1994. – 112 с.
41. *Ясинська В. С.* Особливості трансформації політичної культури в умовах становлення демократичного політичного режиму. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук. Спеціальність : 23.00.03 – політична культура та ідеологія. – К., 2004. – 24 с.

Ващенко А. А. “Ценностное наполнение” политического сознания и культуры личности как фактор общественных трансформаций.

В статье подчеркивается, что анализ феномена политической культуры как цели политической социализации личности позволяет подчеркнуть и исследовать неразрывную взаимосвязь и динамическую взаимообусловленность феноменологически-культурных и социально-политических характеристик жизнедеятельности общества, которое находится в стадии исторически ценностной и мировоззренчески-ориентационной трансформации.

Ключевые слова: Человек, политика, культура, социализация, сознание, политическая культура, трансформационное общество.

Vashchenko O. O. “Values filling” of political consciousness and cultural identity as a factor of social transformations.

Author emphasizes that the analysis of the phenomenon of political culture as of goal of political socialization of a person gives an opportunity to highlight and explore the inextricable relationship and dynamic interdependence of phenomenologically-cultural and socio-political characteristics of society life, which is being on stage of historical values and ideological orientation transformation.

Keywords: Human, politics, culture, socialization, awareness, political culture, transformational society.